



ZVOŃČEK



PROF. ANTON SOVRE — PTUJ:

Četrta obletnica.¹

aklenite za pet bežnih minut ušesa in oči vtiskom zunanjega sveta okrog sebe, pa odklenite srca lagotni domišljiji in se predajte meni, da vas povedem v čarovito carstvo sanj, da čujemo v njem zvoke prečudne godbe, iz koprnenja rojene, hrepenenje budeče!

Tisoč let je dolga naša pot in čez gore in ravni, čez lesove in vode nas vodi. Ali še hitrejša je naša misel. En sam vztrepet njenih kril, in že se spusti na svetlo jaso v črni šumi, sredi noči pod vrhom Durmitora. Mesec tke srebrno mrežo od drevesa do drevesa, jasa je, ko da se v mleku koplje in rahla, tanka meglica diha iz nje. Po gozdu naokrog snuje tiho, tiho življenje; tuintam je čuti kakor težak vzdih, ko da v sanjah ječi starec — gozd.

In glej, meglena koprena nad jaso se zgane; pa se trga in gosti v posamezne brezoblične like, in ti se ustvarjajo v vitka tanka telesa belih vil; svetle halje jim lijejo do belih nožic, zlati lasje jim padajo preko ramen. Zdajci si podajo prosojne ročice in v vilinsko kolo se uvrste. Tiho zdaj in ne ganimo se; še utripov naših src ne smejo čuti; zakaj pregnali bi jih, če bi opazile našo navzočnost, in po nas bi bilo!

Zarajajo; bajna godba se v mehkih zvokih od nekod preliva skozi noč; lahke kot misel se nosijo bele plesalke po trati, njih prožne nožice božajo mehko travo v ritmičnem taktu. Čuj! Iz tankih grl jim zdajci zazvoni tanka pesem. Znani glasovi so to, znan nam je spev. Naša pesem je to in jezik je naš. Čudo prečudno! Poslušamo in gledamo, in sladka bol nam presune srce.

Zbor umolkne, ples preneha. In zdaj priplava iz daljne dalje glas, ko da odzvanja naši pesmi. Kdo je, ki odpeva durmitorskemu kolu? Vile — posestrine so s strmega Velebita; iste glasove pojo, isti je jezik; vsi ga razumemo. In spet melodija iz še večjih daljav, izpod samega Triglava; vsa plašna se čuje in prošnja zveni iz nje in prikrito hrepenenje. In tako posluša durmitorski zbor velebitskega, ta triglavskega, posluša in poje; iz vseh treh spevov doni ista misel:

¹ Govor ob praznovanju četrte obletnice narodnega in državnega ujedinjenja dijaštva v Ptuj.



vodnica, od zboru do zboru se prepleta ista zlata nit — koprneča želja, da se zlijó vsi trije vilinski zbori v eno posestrimsko kolo, da zarajajo združeno rajanko in zapojó jarko melodijo, ki bo zmagovito valovila od durmitorskih sten do triglavskih pečin! To hrepenečo pesem smo čuli, ko smo poleteli 1000 let nazaj v čarovito carstvo vil, in od nje so nam bila srca sladko bolna.

Ali so se imele uresničiti njih koprneče sanje? Iz početka je kazalo, da ne. Visoke stene so zgradili zlokobni škratje med kolom in kolom, da ni mogla niti melodija preko, nikar samá. In še pesem je počasi zamrla in

mračnó so šli dnevi,
mračnejši od noči,
molčali so spevi,
kot slap leden molči.

In le kukavice, bedne hčere Lazarove, so odsehnal pele svojo iščočo, žalostno pesem; in skovirjev hreščeči krik je sekal v mračnih šumah zrak, ki so ga nekoč božale žametne melodije vil.

Umrla je pesem pogorkinj, ali njena duša ni umrla; njena duša — hrepenenje po združenju — se je preselila v človeška srca po vseh krajih, koder so nekdanj rajale vile od Durmitora do Triglava. Kot drobno seme se je vsejala in pognala drobno kal. In takrat je prvič potrkalo človeku treh plemen na srce, čisto rahlo izprva in boječe in polnezavedno; prvič se je oglasilo hrepenenje po bratskem objemu od rodu do rodu; trije so eno — ta resnica je vzklila iz drobne kali in ni nikoli več usahnila! Rodili so se v plemenih vrtnarji, pesniki jim pravimo in duševni voditelji in narodni borci in buditelji; in ti vrtnarji so gojili nebogljeno rastlinico — zavest skupnosti in ujeđinjenja, prilivali so ji iz bogatih virov svojih duš, da se je bohotno razrasla v krepko mlado drevo, ki je vsevdal iztezalo svoje korenine in širilo veje. To drevo ni bilo več sanja, dasi je iz koprneče sanje vzklilo. Resnično, živo, čvrsto drevo je bilo in v resnični živi zemlji je raslo. In zato so stopili v krog zlohoni škratje, ki so bili zgradili takrat zid med kraljestvi treh vilinskih zborov, pa so se posvetovali, kako bi podrli to silno rastoče drevo. Zakaj preveč jim je že zasenčevalo njih mrka skrovišča. In so si poiskali zaveznikov v ognju in jeklu.

Vsa Evropa je bila zavita v plamen in dim, od morja do morja je bobnelo in bruhalo in rigalo, prasketalo, sviščalo in sikalo, ječalo in v stoterem plaču plakalo. In vsej tej strašni simfoniji je s koso taktirko smrt udarjala takt. Na tistih rdečih poljanah je tudi nam



dozorela usoda. Stotisoči listov našega trovršnega drevesa so se vili tedaj v burnem vrtincu preko onih krvavih polj, padali, vstajali, tisoči padli in nič več vstali. Krvave rože so vzcvetele tem padlim iz src; krvave rože, edine cvetice, ki so jih krasile v smrti. In ti padli listi našega trovršnega drevesa molče pojó poslednji akord one vilinske pesni, pred tisoč leti spočete, rojene v carstvu sanj, rahle in nežne od kraja, tiho koprneče, toda od stoletja do stoletja rastoče, dokler ni na bojnem polju prikipela do bučne sile grmečega slapa in končno izzvenela iz prestreljenih prsi tisočev padlih. Na bojnih ravnéh se je iz smrti tisočerih naših sinov rodila naša nova domovina.



Karadžordže,
začetnik naše kraljeve rodovine.

Tam se je skoval jeklen obroč okrog naših treh bratskih plemen, v bratski krvi ukaljen. Smrt je kovala, življenje je skovala. Države je rušila, dom nam je zgradila. In ta dom je trden, ker veže podine kamene skupno prelita bratska kri; in kri je najjačja vez!



Nov dom smo si postavili, streho so mu dali in veselo se smeje s slemena okičeni mlaj. Prostoren je naš dom in udobno se bo dalo živeti v njem. Ali treba je še dela, da si ga udobno opremimo. In že je mnogo delavcev v njem in urno se gibljejo pridne roke. Vsakomur je odmerjen posel. Tudi mi, vaši učitelji, imamo opravljati v novem domu *lep kos dela in ne najmanj važnega. Nalogo imamo, da naučimo tebe, mladina, kako treba v življenju sukati roke, da boš mogla sebi pomagati in domovini koristiti. Za svoje sodelavce in naslednike na kulturni njivi bi vas mi radi usposobili. In za dediče; zakaj dobro vemo, da mi ne bomo dočakali, da bi bil v našem domu zadnji žrebelj zabit. Ne, vi boste nadaljevali; naše delo je testament, ki ga pišemo vam; vi ste dediči; vi glejte!*

Dragoceno dediščino vam izročamo. In vi jo boste znali ceniti. Mi smo imeli zatohlo luknjo, kjer nam je še zraka manjkalo. Vi ste na boljšem. Usoda vas je postavila na svet v času, da ste doživeli svetovno vojno, to krvavo tragedijo, ki je do skrajnih posledic izvedla prevrat v vseh materialnih in duševnih vrednotah na našem planetu; vsi tega danes še ne razumete; ali razumeli boste, ko dozorite; bolje nego oni, ki pridejo za vami. Z druge strani imate še dovolj dolgo življenje pred sabo, da boste gledali svojo domovino urejeno, veliko in močno na znotraj in na zunaj. Sami boste pomagali, da bo krepka; zato jo boste tem globlje ljubili. In ljubezni je vredna naša domovina! Saj smo jo sto let gledali v sanjah in čakali, da pride težko pričakovana, iz vsega srca zaželenena! In prišla je skozi morje krvi, iz bolečin in solz rojena. Prišla je: trije so eden! Pa še tega ne boste pozabili, da imamo izvun mej svoje domovine nad pol milijona bratov, ki bi tudi radi sedli z nami v novem domu k isti mizi. Pripravite jim prostor ob njej in žlico jim položite k skledi! Zakaj prišli bodo, tako gotovo bodo prišli, kakor gotovo se bo zmaj, ki jih ima danes učarane, zadušil v lastnem žveplu, ki ga bruha zdaj po naših bratih. In če vam bo domovina kdaj velela, da pojdite in strite zmaju glavo, pojdete in pomandrate ostudno golazen in ne boste štedili ne krvi — ne življenja!

Četrtrič praznujemo danes praznik našega ujedinjenja, prvič odkar stoji na čelu državi kot kralj mož, ki je sam prelival kri za veliko idejo združenja in jo skupno s svojim blagopokojnim očetom kraljem Osvoboditeljem tudi oživotvoril. Vse strašne muke je pretrpel s svojo vojsko, ki ji je bil vseskozi veren tovariš in skrben oče; on je naš pravi narodni kralj. In zato vas pozivljam, da zakličete z menoj: »Ži-vela Jugoslavija, živel kralj Aleksander!«